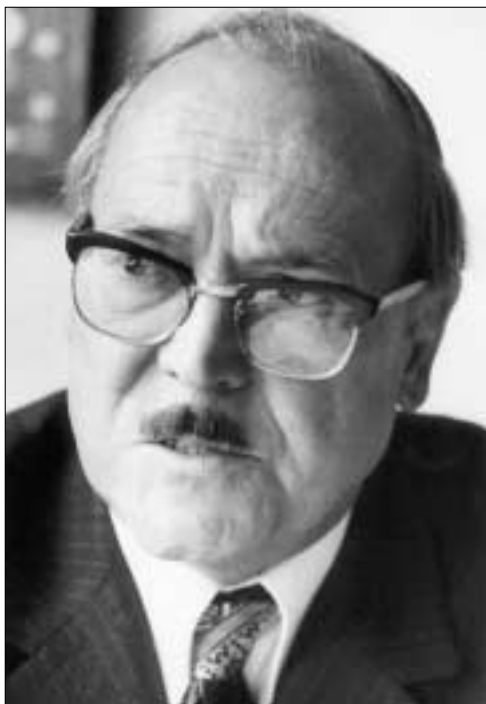

KRONIKA**Mavricij Zgonik – devetdesetletnik**

Maribor, 10. 3. 2000

Na začetku letošnjega leta je visoki življenjski in plodni delovno-ustvarjalni jubilej praznoval profesor dr. Mavricij Zgonik, starosta slovenskih geografov, ugledni, uveljavljeni in priznani raziskovalec, utemeljitelj sodobne slovenske geografske didaktične misli ter prizadevni in nepogrešljivi steber naše stanovske organiziranosti in povezanosti, še zlasti na območju severovzhodne Slovenije.

Rodil se je leta 1910 v Tinjanu pri Pazinu, v hrvaškem delu Istre. Po prvi svetovni vojni se je njegova družina preselila v Maribor, kjer je naš slavjenec obiskoval klasično gimnazijo in na njej leta 1929 tudi maturiral. Na Filozofski fakulteti v Ljubljani je leta 1933 diplomiral iz geografije, zgodovine in sociologije. Po dveh letih brezposelnosti je med letoma 1936 in 1941 poučeval na realni gimnaziji v Mariboru. Po okupaciji leta 1941 je bil z družino preseljen v Avstrijo. Pred koncem vojne se je pridružil borcem Lackovega odreda.

Po vrnitvi v Maribor je postal profesor na klasični gimnaziji in učiteljišču ter poučeval zemljepis in zgodovino na povojnih učiteljskih tečajih v Mariboru in Celju. Potem je bil nekaj let v Trstu in Kopru, kjer je bil tudi ravnatelj gimnazije. Po vrnitvi v Maribor je postal ravnatelj nižje gimnazije, nato pa profesor na učiteljišču. Poleg tega je med letoma 1955 in 1958 pogodbeno opravljal še delo pedagoškega svetovalca za srednje šole ter med letoma 1956 in 1959 predaval metodiko geografskega pouka na ljubljanski Filozofski fakulteti, leta 1963 pa isti predmet tudi na Pedagoški akademiji v Mariboru, kjer je bil leta 1964 tudi redno nameščen. Leta 1968 je na Filozofski fakulteti v Ljubljani magistriral z nalogo Družbenogeografski procesi in preobrazba Dravske doline, tri leta kasneje pa je dosegel doktorat geo-

grafskih znanosti z zagovorom teze Spreminjanje izrabe tal kot element preobrazbe pokrajine v Dravski dolini. Leta 1977 se je upokojil kot izredni profesor Pedagoške fakultete Univerze v Mariboru.

S temi okvirnimi življenjskimi in delovnimi mejniki, ki so markantno zaznamovali celoten Zgonikov organizacijski in ustvarjalni zanos, sta dokaj shematsko zarisana njegova vloga in pomen v prizadevanjih za posodobitev, aktualizacijo in nazornost sodobnega geografskega pouka na vseh stopnjah izobraževanja. Podoba je, da se je naš slavjenec vseskozi zavedal, da je za kakršenkoli napredek in uspeh ter uveljavitev sodobne geografske misli na področju izobraževanja nujno treba slediti razvoju matične stroke, vsem njenim raziskovalnim usmeritvam in uveljavljenim dosežkom. Tako je eden izmed redkih, ki se je z uspehom loteval najraznovrstnejših raziskav, predvsem na družbenogeografskem in zgodovinskem področju, obenem pa je suvereno utemeljeval, gradil, razvijal in usmerjal metodiko in didaktiko sodobnega, modernega geografskega pouka.

Vseskozi, več kot sedemdeset let je bil naš jubilanat dejavno povezan z razvojem sodobne slovenske geografije. V njenih raziskovalnih usmeritvah in dosežkih ter v čedalje vidnejših aplikativnih usmeritvah je iskal spodbude za prenavo, vsebinske spremembe in bogatitev sodobnejšega zemljepisnega pouka v naših šolah. Z raziskovalnim, strokovno predanim in zavzetim delom je postavljal trdne znanstvene temelje in okvire sodobni in današnji didaktiki geografije na Slovenskem. Vsakdo, ki se bo razgledoval po zgodovini in razvoju slovenske geografske didaktike, se bo neizogibno srečeval z Zgonikovimi iskanji, doprinosi in usmeritvami, ki predstavljajo pomemben kvaliteten preskok od golega faktografskega znanja k iskanju vzročnih in posledičnih povezav med vsemi temeljnimi geografskimi pojavi in procesi. V njih je odkrival in spoznaval tiste bogate organske vzročno-posledične pogojenosti, povezanosti in zakonitosti, ki vzpostavljajo ravnovesja med pokrajino tvornimi sestavinami ter spreminjajo in preoblikujejo pokrajinsko podobo zemeljskega površja – geografskega okolja. V Zgonikovi delih in člankih, namenjenih in posvečenih posodabljanju zemljepisnega pouka, izžareva neomajno prepričanje, da je za razvoj in uveljavitev sodobne geografske misli, tudi v okviru izobraževalnega sistema, potrebna kakovostna sprememba in prenova učnih programov in načrtov. Predpogoj za kakršenkoli napredek in uveljavitev novih učnih programov in načrtov, ki so se pogostokrat spreminjali in vnašali tudi nemir med učitelje geografije, so bili novi učbeniki in priročniki ter cela vrsta drugih nazornih didaktičnih pripomočkov.

Mavricij Zgonik pa ni delal samo na didaktičnem področju naše stroke. Uveljavil se je kot izredno dragocen in temeljit preučevalec predvsem družbenogeografskih problemov v severovzhodni Sloveniji. Poleg temeljitih in izvrstnih regionalnogeografskih raziskav zahodnega Podravja so ga uspešno privabljal še številne druge aktualne prostorske teme, ki so s svojimi geografskimi problemi in pokrajinskimi razsežnostmi dajale vznemirljiv socialni pečat širšemu območju. Dragocena značilnost in izvirnost prenekaterih njegovih raziskav je v tem, da je skušal najrazličnejše geografske pojave in procese prikazati in ovrednotiti z zgodovinskorazvojnega vidika. Pokrajino z vsemi njenimi bistvenimi sestavinami je motril s historičnogeografskega stališča, ob tem pa je iskal in vrednotil tako trajne, prevladujoče kakor tudi občasne, nestalne in na videz obrobne pokrajinske sestavine. Zgleden in posnemanja vreden primer tovrstnega Zgonikovega preučevanja in celostnega geografskega osvetljevanja pokrajine in njenih sestavin predstavlja njegova knjiga »Dravska dolina. Novejši razvoj kulturne pokrajine« (Maribor 1977; prim. tudi: V. Bračič, Geografski vestnik 52, 1980, str. 170–176). Nasploh so jubilentove študije in razprave dragocen in izviren prispevek k poznavanju in razumevanju sprememb, ki sta jih vnašali industrializacija in deagrarizacija v naše obmejne predele ter v posamezna območja Dravske doline kot našega najbolj pomembnega vodnogospodarskega potenciala.

Zgonikova bibliografija je obsežna in raznovrstna ter zajema tako geografska kakor tudi zgodovinska področja. Z obeh navedenih področij je objavil več kot 200 tehtnih prispevkov, študij, razprav, poročil, učbenikov, priročnikov in drugo. Njegovo prvo poročilo je bilo objavljeno v Geografskem vestniku (letnik 8, 1932, str. 148–149) in odtlej dalje je bil njegov zvesti sodelavec. Njegove prispevke zasledimo v Geografskem obzorniku, Časopisu za zgodovino in narodopisje, kongresnih zbornikih in simpozij-skih publikacijah, Sodobni pedagogiki, krajevnih, pokrajinskih, zgodovinskih in priložnostnih

zbornikih, Popotniku, Proteusu in drugje. Podrobnejša Zgonikova bibliografija je objavljena na koncu njegove zadnje knjige »Prispevki k didaktiki geografije« (Ljubljana 1995, str. 227–232).

Našemu slavljenču, spoštovanemu prof. dr. Mavriciju Zgoniku, častnemu članu Zveze geografskih društev in Zveze zgodovinskih društev Slovenije, dobitniku visokih državnih odlikovanj in priznanj, želimo še obilo trdnega zdravja ter zavzetega spremljanja in kritične presoje uspehov, dosežkov in usmeritev naše geografske znanosti!

Milan Natek

Ludvik Olas – sedemdesetletnik

Maribor, 18. 9. 2000

Profesor Ludvik Olas sodi v tisto generacijo slovenskih geografov, ki je v šestdesetih letih zaorala ledino v preučevanju Severovzhodne Slovenije. To, da se je lotil preučevanja Prekmurja, potrjuje pravilo te generacije: začnimo kar v domačem kraju. Kako trdno je koreninil v domačem okolju pa potrjuje dejstvo, da se svojemu delovnemu poligonu ni docela odpovedal niti tedaj, ko se je preselil v mesto ob Dravi.

Rojen pred sedemdesetimi leti je Olas mladost preživel v rodnih Sebeborcih, prekmurski vasi, ki je zaradi svoje socialne problematike že zgodaj vznemirjala njegov kritični duh. Po gimnazijski maturi v Murski Soboti je študiral na Naravoslovni fakulteti Univerze v Ljubljani in leta 1960 diplomiral iz geografije. Pod mentorstvom akademika dr. Antona Melika se je že kot študent poizkušal v raziskovalnem delu in prejel Prešernovo nagrado za študente.

Po diplomi je bil zaposlen na osnovni šoli v Puconcih, na Srednji kmetijski šoli v Rakičanu, na Zavodu za ekonomiko in urbanizem v Murski Soboti, na Ekonomski srednji šoli in bil nazadnje ravnatelj Pokrajinske in študijske knjižnice v Murski Soboti. Kot učitelj je bil priljubljen in spoštovan, četudi zahteven do znanja učencev. Njegove učne ure niso bile golo naštevanje imen in podatkov, ampak stvarno

tolmačenje odnosov med naravo in družbo, podprto s številnimi dokazi. Znal je navduševati za predmet, kar mu priznavajo nekdanji učenci in dijaki. Brez pridržka lahko zapišemo: je osebnost, enako zavzeta za geografsko »preučevanje« in »poučevanje«.

Poleg pedagoške usmerjenosti se je pri jubilanu že zgodaj prebudila tudi druga, aplikativna usmeritev, to je geografov prispevek k prostorskemu urejanju naselij. Kot raziskovalec analitik je na Zavodu za ekonomiko in urbanizem sestavljal naravnogeografske osnove in družbeno-populacijske vsebine k urbanističnim planom Murske Sobote, Lendave in Gornje Radgone. To je bilo v obdobju, ko so pomurska mesta krepila urbane funkcije in širila svoje gravitacijske silnice v ruralno okolje. Olas je kot geograf izdelal kompleksno prostorsko analizo teh naselij in hkrati ugotovil učinkovanje in prepletanje njihovih vplivov v regiji.

V tem času se je izoblikovala tudi dolgoročna usmeritev njegovega raziskovalnega opusa, to so migracije prebivalstva in socialnogeografske razmere slovenskega podeželja. Prva raziskovanja je namenil tedaj zelo razširjenemu, a strokovno še malo raziskanemu izseljevanju iz Prekmurja. Poučeval je tudi sezonsko zaposlovanje kot tudi trajne migracije prebivalstva. Zanimala so ga lokalna zaposlitvena središča, kot selitve v obsegu Pomurja, v Prlekijo, sosednje dežele, širši evropski prostor in Ameriko. Pomembno področje Olasovega raziskovalnega nemira pa je zavzela socialna geografija slovenskega podeželja. Razvijal jo je v tesnem sodelovanju z Inštitutom za geografijo Univerze v Ljubljani, ki je bil pod vodstvom akademika dr. Svetozarja Ilesiča in dr. Vladimira Klemenčiča ustanovljen prav za taka preučevanja. Leta 1963 je bil Olas imenovan za znanstvenega sodelavca Inštituta za geografijo in zaupana mu je bila dolžnost nosilca raziskovanih programov. Po priporočilih Mednarodne geografske zveze so bile izdelane vzorčne raziskave kmetijske rabe tal v treh naseljih takratne Jugoslavije, eno od teh so bili Sebeborci. S to raziskavo so se Sebeborci in njihov pisec uvrstili v evropsko in svetovno geografsko literaturo.

Jeseni 1975 se je Olas zaposlil kot profesor višje šole na takratni Pedagoški akademiji, sedaj Pedagoški fakulteti v Mariboru. Nadaljeval je z raziskavami, začetimi v Prekmurju, in se loteval novih. Kot izkušen raziskovalec je svoje zanimanje razširil v obmejne regije, na narodnostno mešana ozemlja in v manj razvita območja Severovzhodne Slovenije. Prvi med slovenskimi geografi se je lotil sistematičnega preučevanja s Slovenci poseljenega Porabja. Na območju Slovenskih goric je sodeloval v skupinski preučitvi Ščavniške doline in pomagal odstirati zemljiške in socialne spremembe, ki jih je dolina doživela po opravljenih hidromelioracijah in komasacijah. Rezultate svojih raziskav je objavjal v domačih in tujih strokovnih glasilih.

Posebno mesto zavzema jubilentovo pedagoško delo na visokošolski ustanovi. To delo zanj sicer ni bilo novo, vendar ga ni pojmoval kot enostavno nadgradnjo pedagoških metod na visokošolsko raven. Ni se zadovoljeval z mišljenjem, da je študenta treba založiti s čim več poglobljenih geografskih znanj. V ospredje so stopale zahteve po izboru in razporeditvi geografske učne snovi na posameznih stopnjah izobraževanja. Razvijal in dopolnjeval je didaktiko geografije, ki ji je temelje začrtal dr. Mavricij Zgonik. Šele ob praktičnem usposabljanju učiteljev geografije so se uveljavila spoznanja o novih oblikah, delovnih metodah in sredstvih pri sodobnem pouku geografije. Ustvarjalne diskusije na predavanjih in seminarjih, terenska dela, seminarske in diplomske naloge so mu bile izziv za poročanja na geografskih posvetovanjih in pisanje didaktičnih člankov. V prizadevanjih za modernizacijo geografskega pouka je sodeloval pri prenavljanju učnih načrtov in pisal nove učbenike.

Neprecenljiv je Olasov prispevek k širjenju prepoznavnosti slovenskih pokrajin. Več let je sodeloval pri geografskih predstavitev Pomurja, namenjenih slovenskim učiteljem iz zamejstva. V okviru gibanja Znanost mladini je bil soustanovitelj in vodja raziskovalnih taborov Pomurje, ki so se jih udeleževali dijaki iz domovine in zamejstva. Kot dober poznavalec subpanonskega sveta je bil vodnik številnih nepozabnih ekskurzij po Pomurju, Porabju in širšem Madžarskem. Kot eden redkih poznavalcev madžarsčine je bil posredovalec madžarske geografske literature in nepogrešljiv vezni člen med visokoškolskimi zavodi v Sloveniji in na Madžarskem.

Olasovo ime najdemo pogosto pod opisi naselij v Krajevnem leksikonu Slovenije (1980, 4. knjiga) in v Enciklopediji Slovenije (1.–13. knjiga). Brez njegovih prispevkov tudi ne bi bila popolna predstavitev Pomurja v regionalni monografiji Slovenija – pokrajine in ljudje (1998).

Tudi mlajšim geografom je znana jubilentova javna in družbena dejavnost. Že kot študent se je vključil v Geografsko društvo Slovenije in bil gonilna sila geografskega aktiva za Pomurje, večletni predsednik Geografskega društva Maribor ter posrednik med mariborskimi in osrednjeslovenskimi šolskimi geografi. Na Pedagoški fakulteti v Mariboru je več let vodil Katedro za geografijo in Katedro za specialno didaktiko.

Za svoje raziskovalno, pedagoško in javno delo je prejel več priznanj: Zlato plaketo Pedagoške fakultete v Mariboru, Srebrno plaketo Univerze v Mariboru in Ilesičevo priznanje za dosežke na področju šolske geografije. Domicilna občina Moravske Toplice mu je leta 1999 podelila naslov častnega občana.

Spoštovanemu slavljenju in dragemu prijatelju želimo še veliko zdravih in vedrih let. Pa, da bi mu vsaj »tri sonca še dolgo zlatila jesenske sadeže« (jubilantov citat).

Božidar Kert

Plakete Zveze geografskih društev Slovenije

Ljubljana, 19. 10. 2000

Na rednem letnem občnem zboru Zveze geografskih društev Slovenije, ki je bil 4. aprila 2000, je bilo potrjenih 47 stanovskih priznanj. Dobitnikom so bila priznanja vročena na slovesnosti v »stanovski« dvorani na Ljubljanskem gradu ob 18. zborovanju slovenskih geografov v Ljubljani.

Zlato plaketo Zveze geografskih društev Slovenije, ki se podeljuje za več kot tridesetletno prizadevno, uspešno in odmevno delo pri razvoju in uveljavljanju slovenske geografije, so prejeli: Mirko Bogič, Andrej Briški, mag. Marija Cerkvenc, dr. Tatjana Ferjan, Peter Ficko, Rozika Klasinc, Vera Kokole, Marko Kolbezen, Emil Kolenik, Dušan Košir, Slava Kovačič, Pavle Mihevc, dr. Janez Planina, dr. Vojka Šircelj, Janko Tavčar, dr. Jože Velikonja in Željka Zabrič.

Srebrno plaketo Zveze geografskih društev Slovenije, ki se daje za več kot dvajsetletno prizadevno in uspešno delo pri razvoju in uveljavljanju slovenske geografije doma in po svetu, so prejeli: Janko Cafuta, Alenka Dragoš, Borut Drobniak, Franci Erjavec, Bojan Glavač, Janez Godnov, Aleksander Jakoš, mag. Drago Kladnik, mag. Milan Krišelj, Boris Križan, Lojze Likar, Radovan Lipušček, Marjan Luževič, mag. Ivo Piry, Franc Pisanec, Mirsad Skorupan in Ana Štrancar Skrvlovnik.

Bronasto plaketo Zveze geografskih društev Slovenije, ki je priznanje za več kot desetletno uspešno delo na različnih področjih geografije, so prejeli: Marjana Barbič, mag. Mitja Bricelj, Mauro Hrvatini, dr. Branko Pavlin, Vili Podgoršek, mag. Danijel Rojšek, mag. Emil Šterbenk in dr. Jernej Zupančič.

Pohvalo Zveze geografskih društev Slovenije, ki je stanovsko priznanje za uspešno in prizadevno delo na področju geografije, so prejeli: mag. Dejan Cigale, Mirjam Florjančič, Marjeta Hočevar, Miha Pavšek in Aleš A. Smrekar.

Nagrajencem iskrene čestitke!

Milan Natek

Nagrade in priznanja slovenskim geografom

Slovenski geografi so poleg plaket Zveze geografskih društev Slovenije prejeli še več drugih priznanj.

Občinski svet občine Moravske Toplice je 6. 9. 1999 Ludviku Olasu, višjemu predavatelju Pedagoške akademije Univerze v Mariboru v pokoju, podelil naziv »častni občan«.

Ob osemdesetletnici Univerze v Ljubljani je 3. 12. 1999 dr. Mirko Pak, redni profesor na Oddelku za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, prejel priznanje »zlato znamenje« Univerze v Ljubljani.

Na slovesnosti ob dnevu mariborske univerze je 15. 9. 2000 dr. Belec Borut, redni profesor na Oddelku za geografijo Pedagoške fakultete Univerze v Mariboru v pokoju, dobil naziv »zaslužni profesor« Univerze v Mariboru.

V Narodni galeriji v Ljubljani je 9. 10. 2000 dr. Jurij Kunaver, redni profesor Oddelka za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani v pokoju, prejel nagrado Republike Slovenije za življenjsko delo na področju visokega šolstva.

Makedonsko geografsko društvo je 4. 11. 2000 dr. Mirku Paku podelilo »spominsko plaketo« za njegovo dolgoletno in plodno sodelovanje s tamkajšnjimi geografskimi ustanovami in stanovskimi kolegi.

Dobitnikom nagrad in priznanj iskrene čestitke!

Milan Natek